

Установа адукацыі  
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

**ЗАЦВЯРДЖАЮ**

Рэктар БДУКМ

\_\_\_\_\_ Ю. П. Бондар

«\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2015 г.

Рэгістрацыйны № ВД-\_\_\_\_\_/баз.

**АПРАЦОЎКА**  
**БЕЛАРУСКАГА МУЗЫЧНАГА ФАЛЬКЛОРУ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі  
на вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці*

*1-17 03 01 Мастацтва эстрады (на напрамках),  
напрамку спецыяльнасці*

*1-17 03 01-02 Мастацтва эстрады (камп'ютарная музыка)*

Мінск  
БДУКМ  
2015

## **СКЛАДАЛЬНІК**

*А. М. Елісеенкаў*, дацэнт кафедры мастацтва эстрады ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

## **РЭЦЭНЗЕНТЫ:**

*Э. Б. Зарыцкі*, кампазітар, намеснік старшыні Грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз кампазітараў», народны артыст Рэспублікі Беларусь, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі;

*В. У. Мазанік*, загадчык кафедры народна-інструментальнай творчасці ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт

## **РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:**

кафедрай мастацтва эстрады ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 9 ад 19.05.2014 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пратакол № 1 ад 18.09.2014 г.)

Адказны за рэдакцыю: В. Б. Кудласевіч

Адказны за выпуск: А. М. Елісеенкаў

## ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная дысцыпліна «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» прызначана для прафесійнай падрыхтоўкі музыкантаў у галіне эстраднай музыкі і цесна ўзаемазвязана з такімі дысцыплінамі, як «Камп'ютарная аранжыроўка», «Спецінструмент», «Тэорыя музыкі», «Інструментазнаўства і інструментоўка», «Аранжыроўка і пералажэнне музычных твораў» і інш.

Выкладанне гэтай дысцыпліны абавязана на ведаць у галіне агульнай інфарматыкі, атрыманыя студэнтам у базавай школе, на цесную ўзаемасувязь тэорыі з практыкай.

*Мэтай* дысцыпліны «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» з'яўляецца вывучэнне асноўных прынцыпаў і прыёмаў апрацоўкі беларускага музычнага фальклору з выкарыстаннем камп'ютарных тэхналогій у прафесійнай дзейнасці музыканта.

Дасягненне пастаўленай мэты абумоўлівае выкананне шэрагу *задач*:

- вывучэнне асноўных жанраў беларускай народнай вакальнай музыкі;
- вывучэнне асноўных жанраў беларускай народнай інструментальнай музыкі;
- асваенне метадаў апрацоўкі беларускага музычнага фальклору з выкарыстаннем прынцыпаў і прыёмаў камп'ютарных тэхналогій.

У выніку засваення дысцыпліны «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» студэнт павінен *ведаць*:

- асноўныя жанры беларускай народнай вакальнай музыкі;
- асноўныя жанры беларускай народнай інструментальнай музыкі;
- прынцыпы выкарыстоўвання камп'ютарных тэхналогій у працэсе апрацоўкі беларускага музычнага фальклору.

Студэнт павінен *умець*:

- самастойна ствараць аранжыроўкі ў жанрах беларускай народнай вакальнай і інструментальнай музыкі з дапамогай віртуальных студый;
- выкарыстоўваць асноўныя метады апрацоўкі музычнага фальклору з выкарыстаннем прынцыпаў і прыёмаў камп'ютарных тэхналогій пры сачыненні ўласнага музычнага твора.

Студэнт павінен *валодаць*:

- асноўнымі метадамі апрацоўкі музычнага фальклору;

– прынцыпамі і прыёмамі камп’ютарнай апрацоўкі музычнага фальклору.

Метадалагічную аснову дысцыпліны «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» складаюць агульнапрынятыя дыдактычныя, моўныя метады, а таксама спецыяльныя метады музыказнаўства (тэарэтыка-аналітычны, метады параўнальнага і выканальніцкага аналізу).

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне дысцыпліны «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» ўсяго адведзена 154 гадзіны, з якіх 64 гадзіны – аўдыторныя (практычныя) заняткі. Рэкамендуемая форма кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

## ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін
Уводзіны	2
<i>Тэма 1.</i> Беларускі песенны фальклор: агульная характарыстыка і асноўныя рысы	8
<i>Тэма 2.</i> Асноўныя жанры беларускай народнай вакальнай музыкі	8
<i>Тэма 3.</i> Беларускі інструментальны фальклор: агульная характарыстыка і асноўныя рысы	8
<i>Тэма 4.</i> Асноўныя жанры беларускай народнай інструментальнай музыкі	8
<i>Тэма 5.</i> Камп'ютарныя тэхналогіі: прынцыпы і прыёмы апрацоўкі музычнага матэрыялу	8
<i>Тэма 6.</i> Метады апрацоўкі беларускага музычнага фальклору	22
<b>Усяго...</b>	<b>64</b>

## ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

### *Уводзіны*

Прызначэнне, асноўная мэта і задачы дысцыпліны «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору». Месца і роля ў падрыхтоўцы спецыяліста вышэйшай кваліфікацыі па спецыяльнасці «мастацтва эстрады». Узаемасувязь з іншымі дысцыплінамі.

#### *Тэма 1. Беларускія песенны фальклор: агульная характарыстыка і асноўныя рысы*

Характарыстыка пласта песеннага фальклору. Песенны фальклор як самы старажытны пласт народнай вакальнай музыкі.

Характэрныя рысы славянскага песеннага фальклору: украінскага, расійскага, балгарскага, сербскага і г.д. Адрозненне беларускай народнай вакальнай музыкі ад фальклору іншых славянскіх рэгіёнаў.

Асноўныя рысы беларускага песеннага фальклору.

*Мелодыка*: невялікі дыяпазон (у межах кварты, квінты); адсутнасць у меладычнай лініі павялічаных і паменшаных інтэрвалаў.

*Спецыфіка ладавай сістэмы*: выкарыстоўванне дыятанічных ладоў, перавага мінорных ладоў.

*Гармонія*: абмежаванне дыятанічнымі ладамі (натуральны мажор ці мінор), рэдкае выкарыстанне адхіленняў, мадуляцый.

*Тэмп і метрарытм*: перавага ўмераных тэмпаў (у межах *andantino* – *moderato*). Поліметрыя, полірытмія. Змешанія і складаныя метрычныя памеры.

#### *Тэма 2. Асноўныя жанры беларускай народнай вакальнай музыкі*

Сувязь жанравай сістэмы беларускай народнай вакальнай музыкі з каляндарна-абрадавым цыклам. Песня як аснова драматургіі абрадаў. Абагульненасць і ёмістасць тыпавых напеваў і паэтычных тэкстаў абрадавага цыкла. Народныя песні як вынік калектыўнай народнай творчасці.

Асноўныя жанры беларускай народнай вакальнай музыкі: каляндарна-абрадавыя песні, сямейна-абрадавыя песні, сямейна-бытавыя песні, любоўна-лірычныя песні, песні няволі і барацьбы за свабоду.

*Каляндарна-абрадавыя песні:* вяснянкі, валачобныя, юр'еўскія, купальскія, пятроўскія, жніўныя, калядныя, масленічныя, троіцкія.

*Сямейна-абрадавыя песні:* вясельныя, на нараджэнне, пахавальныя. Прыклады: «Вясна-красна», «Ой, рана на Івана», «Перапёлка», «Кума мая, кумачка» і інш.

*Сямейна-бытавыя і любоўна-лірычныя песні:* лірычныя, калыханкі, дзіцячыя, жартоўныя, сатырычныя, застольныя, танцавальныя, гульнявыя, лічылкі, баллады, прыпеўкі. Прыклады: «Люлі, люлі, люлі», «Камар лазню тапіў», «Ой, рэчанька, рэчанька», «Ох, і сеяла Ульяніха лянок» і інш.

*Песні няволі і барацьбы за свабоду:* батрацкія, казацкія, турэмныя, рэкруцкія, салдацкія. Вобразы барацьбы і героікі. Прыклады: «Ой, палын мой, палыночак», «Прыляцелі гусі», «Павей, ветрык, павей» і інш.

### *Тэма 3. Беларускі інструментальны фальклор: агульная характарыстыка і асноўныя рысы*

Характарыстыка інструментальнага пласта фальклору. Інструментальны фальклор як старажытны пласт народнай музыкі.

Характэрныя рысы славянскага інструментальнага фальклору: украінскага, расійскага, балгарскага, сербскага і г.д. Адрозненне беларускай народнай інструментальнай музыкі ад фальклору іншых славянскіх рэгіёнаў.

Асноўныя рысы беларускага інструментальнага фальклору.

*Мелодыка:* развіты дыяпазон, паступеннае развіццё мелодыі, перавага кансанансаў.

*Спецыфіка ладавай сістэмы:* перавага дыятонікі.

*Гармонія:* абмежаванне дыятанічнымі ладамі (натуральны мажор ці мінор), рэдкае выкарыстанне адхіленняў, мадуляцый, выкарыстанне функцый T-S-D-T як асноўнай гарманічнай сеткі.

*Тэмп і метрытм:* шырокі тэмпавы дыяпазон. Поліметрыя, полірытмія. Змешаныя і складаныя метрычныя памеры.

*Тэмбравая палітра.* Музычныя інструменты, характэрныя для фальклорнага пласта славянскіх краін: кобза, бандура для ўкраінскай музыкі; гуслі, гудок для рускай музыкі; фуяра для славацкай музыкі.

Музычныя інструменты, характэрныя для інструментальнага фальклору Беларусі: цымбалы, ліра, дудка, жалейка, дуда, бубен. Народная скрыпка: спецыфіка гуказдабывання і інтана-

вання, якія вызначаюць тэмбравы каларыт выкарыстання скрыпкі ў беларускай народнай інструментальнай музыцы.

#### *Тэма 4. Асноўныя жанры*

##### *беларускай народнай інструментальнай музыкі*

Агульная характарыстыка жанравай сістэмы: вытокі, кардынальныя адрозненні жанраў беларускай народнай музыкі ад жанраў і стыляў інструментальнай акадэмічнай музыкі.

Сігналы, пастуховыя і вясельныя найгрышы як старажытнейшыя жанры беларускай народнай інструментальнай музыкі.

Сігналы як прадвеснік фарміравання жанраў беларускай народнай інструментальнай музыкі. Рэтраспектыва сігналаў у гістарычным кантэксце. Спецыфіка выкарыстоўвання жанру сігналаў у сучаснай музыцы: фанфары, уступ да сучасных песень і г.д.

Пастуховыя і вясельныя найгрышы: элемент сакральнасці, прыкладное прызначэнне. Трансфармацыя пастуховага найгрышу.

Танцавальныя жанры беларускай народнай інструментальнай музыкі: полька, абэрак, кадрыля, падэспань і г.д. Рытма-формулы танцавальных жанраў. Характэрная для кожнага з жанраў тэмбравая аснова, тыповае выкарыстоўванне тэмбраў народных інструментаў.

Варыянты спалучэння тэмбравых фарбаў: *гармоніка + цымбалы + VST-бас + VST-гітара; дуда + званочкі + VST-бас + VST-hi-het; цымбалы + VST-бас + VST-drums; скрыпка + гармоніка + цымбалы + VST-бас + VST-drums.*

Найбольш папулярныя танцавальныя мелодыі: «Мяцеліца», «Юрчка», «Антон маладзенькі», «Лявоніха», «Бульба». Варыянты апрацоўкі тэматычнага матэрыялу з выкарыстоўваннем розных жанраў.

#### *Тэма 5. Камп'ютарныя тэхналогіі:*

##### *прынцыпы і прыёмы апрацоўкі музычнага матэрыялу*

Агульная характарыстыка ўжывання камп'ютарных тэхналогій у музычнай галіне. Паняцце аб камп'ютарнай аранжыроўцы. Праграмае забеспячэнне: агульныя прынцыпы работы Cubase, Nuendo, Logic.

Работа з трэкамі. Тыпы трэкаў у праграме Cubase. Стварэнне, дубліраванне, выбар, перасоўванне і скасаванне трэкаў. Агульныя метады рэдагавання зместу трэкаў.



Пераўтварэнне гуку. Электронныя гукавыя эфекты. Спосабы пераўтварэння гуку. Агульныя прынцыпы работы пераўтварэння гуку. Эфекты: «рэха», «хорус», «фленжар», «рэверберацыя», «дзісторшн».

Рэдагаванне гуку. Праграмы Sound Forge, WaveLab і Adobe Audition: назначэнне, інтэрфейс, стварэнне і рэдагаванне гукавых файлаў.

Апрацоўка гуку. Мэты апрацоўкі гуку. Віды апрацоўкі гуку і вобласці іх выкарыстання. Убудаваныя інструменты і падключаемыя модулі апрацоўкі гуку ў праграме WaveLab. Прызначэнне майстар-секцыі ў праграме WaveLab і прынцыпы работы з ёй.

### *Тэма 6. Метады апрацоўкі беларускага музычнага фальклору*

Складанне *плана апрацоўкі*. Вызначэнне жанравай асновы ў стварэнні індывідуальнай апрацоўкі. Вызначэнне магчымага стылявога спектра апрацоўкі (традыцыйная апрацоўка ў народнай манеры, поп, рок, джаз-рок, дыска і г.д.). У вакальных апрацоўках – вызначэнне рэгістравага калідора для саліруючых галасоў (жаночых, мужчынскіх), змешаных складаў .

*Метады апрацоўкі:*

1. Азнямленне з музычным матэрыялам (нотны тэкст). Стварэнне «рыфа». Падбор ці стварэнне «лупа». Падбор ці стварэнне барабаннага біта. Стварэнне лініі баса. Стварэнне лініі «сярэдных галасоў» (віртуальная гітара, сінтэзатар і інш.). Пабудова музычнай формы. Стварэнне педалі, кантрапункта. Запіс праз мікрафон «жывых» саліруючых інструментаў. Карэкціроўка аранжыроўкі.

2. Азнямленне з музычным матэрыялам (аўдыятрэк). Запіс праз мікрафон «жывых» саліруючых інструментаў. Стварэнне «рыфа». Падбор ці стварэнне «лупа» або барабаннага біта. Стварэнне лініі баса. Стварэнне лініі «сярэдных галасоў» (віртуальная гітара, сінтэзатар і інш.). Пабудова музычнай формы. Стварэнне педалі, кантрапункта. Карэкціроўка аранжыроўкі.

# ИНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

## Літаратура

### *Асноўная*

1. Белунцов, В. О. Новейший самоучитель работы на компьютере для музыкантов / В. О. Белунцов. – 3-е изд. – М. : ДЕСС (ТехБук), 2003. – 560 с.

2. Медведев, Е. Steinberg Nuendo 2: секреты виртуального звука / Е. Медведев, В. Трусова. – СПб. : БХВ-Петербург, 2004. – 432 с.

3. Петелин, Р. Аранжировка музыки на PC / Р. Петелин, Ю. Петелин. – СПб. : БХВ-Петербург, 2001. – 272 с.

4. Петелин, Р. Виртуальная звуковая студия SONAR / Р. Петелин, Ю. Петелин. – СПб. : БХВ-Петербург, 2003. – 736 с.

5. Петелин, Р. Персональный оркестр в PC / Р. Петелин, Ю. Петелин. – СПб. : БХВ-Петербург, 1999. – 240 с.

6. Петелин, Р. Cubase SX. Секреты мастерства / Р. Петелин, Ю. Петелин. – СПб. : БХВ-Петербург, 2003. – 640 с.

7. Пучков, С. В. Музыкальные компьютерные технологии. Современный инструментарий творчества / С. В. Пучков, М. Г. Светлов. – СПб. : СПбГУП, 2005. – 232 с.

### *Дадатковая*

1. Азатян, Г. Sibelius / Г. Азатян. – 3-е изд. – Батуми, 2006. – 70 с.

2. Задерацкий, Вс. Вс. Электронная музыка и электронная композиция / Вс. Вс. Задерацкий // Муз. акад. – 2003. – № 2. – С. 77–89.

### *Інтэрнэт-рэсурсы*

1. cSounds.com [Electronic resource]. – Mode of access: [www.csounds.com/](http://www.csounds.com/). – Дата доступа: 15.05.2009.

2. ELECTROSHOCK.RU [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [www.electroshock.ru](http://www.electroshock.ru). – Дата доступа: 15.05.2009.

3. Harmony Central. The #1 Online Community For Musicians [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.harmony-central.com/>. – Дата доступа: 15.05.2009.

4. 625-net [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.625-net.ru/arch.htm>. – Дата доступа: 15.05.2009.

5. SOUND ON SOUND. The World's Best Music Recording Magazine [Electronic resource]. – Mode of access: [www.soundonsound.com/](http://www.soundonsound.com/). – Дата доступа: 15.05.2009.

6. websound.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.websound.ru>. – Дата доступа: 15.05.2009.

### **Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне**

Пры складанні заданняў для самастойнай работы па вучэбнай дысцыпліне «Апрацоўка беларускага музычнага фальклору» неабходна прадугледзець узростанне іх складанасці: ад заданняў, якія фарміруюць дастатковыя веды па вывучаным навучальным матэрыяле на ўзроўні пазнавання, да заданняў, якія фарміруюць кампетэнцыі на ўзроўні ўзнаўлення, і далей да заданняў, якія фарміруюць кампетэнцыі на ўзроўні ўжывання атрыманых ведаў у самастойнай творчай дзейнасці.

Пры выкананні самастойнай работы студэнту неабходна асобную ўвагу звярнуць на выкарыстоўванне сучасных мультымедычных тэхналогій, тэхнічныя і выразныя магчымасці шэрагу камп'ютарных праграм, стылявыя і жанравыя асаблівасці беларускага музычнага фальклору.

### **Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці студэнтаў**

Для кантролю і самакантролю ведаў студэнтаў выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

- 1) вуснае апытанне;
- 2) творчыя заданні па апрацоўцы;
- 3) творчыя заданні па выкарыстоўванні ва ўласных апрацоўках рознастылявых прыёмаў;
- 4) кантрольныя заданні па апрацоўцы дадзенай мелодыі;
- 5) экзамен.

*Вучэбнае выданне*

**АПРАЦОЎКА  
БЕЛАРУСКАГА МУЗЫЧНАГА ФАЛЬКЛОРУ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі  
на вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці  
1-17 03 01 Мастацтва эстрады (на напрамках),  
напрамку спецыяльнасці  
1-17 03 01-02 Мастацтва эстрады (камп'ютарная музыка)*

Карэктар В. Б. Кудласевіч  
Тэхнічны рэдактар А. Д. Захарэвіч

Падпісана ў друк 2015. Фармат 60x84 <sup>1</sup>/<sub>16</sub>.  
Папера пісчая № 2. Рызаграфія.  
Ум. друк. арк. 0,70. Ул.-выд. арк. 0,38. Тыраж экз. Заказ

Выдавец і паліграфічнае выкананне:  
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».  
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,  
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.  
ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.  
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.